

VZNIKÁ POLITIKA KRAJINY. KONEČNĚ.

JAN DUŠEK, JAKUB HOUŠKA

Mgr. JAN DUŠEK

Jednatel Integra Consulting a DHP Conservation, spolupracuje s řadou nevládních, veřejných i soukromých organizací. Zabývá se zejména propojováním ochrany přírody s dalšími obory. Stál u zrodu FOP a je v něm aktivní po celou dobu jeho činnosti.

Ing. JAKUB HOUŠKA, Ph.D.

Vedoucí odboru ekologie krajiny ve Výzkumném ústavu Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví. Je odpovědným řešitelem úkolu zpracování odborných podkladů pro politiku krajiny.

Naše krajina potřebuje změnu přístupu k jejímu využívání. Jedná se o potřebu přímo související s možností zachování základních funkcí krajiny, a tedy udržení rozvoje společnosti. Nedávné povodňové události znovu ukázaly, že využití přirozených procesů v nivách řek nás může ochránit před obrovskými škodami. Obnova a ochrana dynamiky volně tekoucích řek není krokem ohrožujícím lidský majetek, ale v dlouhodobém měřítku právě naopak principem, který se nám v ekosystémových službách mnohonásobně vrátí. Vodu by měla krajina zadržovat plošně, víme, že je potřebné rušení meliorací, ale pokrok v této oblasti je stále velmi malý. Podpora tvorby krajinných prvků v zemědělské krajině je zatím také nedostačující. Půdu si stále ničíme nadměrným množstvím pesticidů a průmyslových hnojiv a nevhodnými osevními postupy a managementem půdy. Musíme zvýšit motivaci a zvýšit povědomí vlastníků a subjektů hospodářících v krajině o jejích hodnotách a ekologických funkcích, a především snížit byrokracii, a naopak zlepšit poradenské služby. Dotační tituly mají být nastaveny jednoduše a efektivně a kontrola jejich plnění má být věcná, nikoli úřednický rigidní. Efekt vynaložených prostředků má být ověřen dobře nastaveným monitoringem biodiverzity, fyzického a biologického stavu krajiny a také pravidelným průzkumem percepce obyvateli, kteří v dané krajině žijí. Je jasné, že v lesích po rozsáhlé kůrovcové kalamitě potřebujeme diferencované lesní hospodaření dle konkrétních přírodních a porostních podmínek a kategorizaci lesů s druhovou skladbou odpovídající scénářům probíhající klimatické změny. Pro zachování biodiverzity musíme vymezit, případně obnovit a ochránit nová rozsáhlá území určená pro samovolný

vývoj. Předpokladem úspěchu je nastavení souladu zemědělských, lesnických a rybářských politik a strategií adaptace na změnu klimatu s potřebami ochrany biodiverzity. Navíc přichází období masivního rozvoje fotovoltaických a větrných elektráren, které bude třeba v rámci krajinného plánování postihnout a také vhodně umístit. To všechno se neobejde bez reorganizace institucionálních kompetencí ve prospěch efektivnější správy krajiny.

Jak toho všeho dosáhnout?

DÁVNO VÍME, CO JE TŘEBA

Již před 24 lety byla připravena a podepsána Úmluva Rady Evropy o krajině. Česká republika k ní připojila svůj podpis v roce 2002 a 1. října 2004 vstoupila úmluva v platnost i pro nás. Všechny smluvní strany úmluvy se zavázaly zavést a provádět krajinné politiky zaměřené na ochranu, správu a plánování krajiny. Mají také za povinnost „začlenit krajinu do svých politik regionálního rozvoje a územního plánování, a do své kulturní, environmentální, zemědělské, sociální a hospodářské politiky, jakož i do ostatních politik s možným přímým či nepřímým dopadem na krajinu“.

Sledujeme-li mezinárodní závazky týkající se ochrany krajiny a péče o ní, musíme se na globální úrovni začít také do Územní agendy 2030 nebo Kchun-mingsko-montrealského globálního rámce pro biologickou rozmanitost. Na evropské úrovni nás pak zajímá nejen Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030, ale také strategické dokumenty z dalších oblastí, jako jsou strategie Od zemědělce ke spotřebiteli, Strategie EU pro přizpůsobení se změně klimatu, Plán REPowerEU, Lublaňská deklarace a další. Na národní úrovni máme desítky souvisejících politik, koncepcí, strategií a akčních plánů.

Jak dát všechny tyto dokumenty a závazky z nich plynoucí dohromady a má taková činnost nějaký smysl? Smysl by to mělo dávat každému, kdo vidí, jak neprovázanost politik a strategií škodí stavu naší krajiny. A právě z potřeby nastavení strategického přístupu ke krajině a ochraně jejich hodnot vzniká Politika krajiny. A jak jí správně nastavit? To už je složitější otázka a celé číslo časopisu, které máte před očima, se na ní pokouší odpovědět.

VŮLE K SPOLEČNÉMU ŘEŠENÍ

V rámci 2. implementačního plánu Strategického rámce Česko 2030 pro období 2022-2025 byl stanoven Specifický cíl 12.1, podle něhož má být zpracována politika krajiny a pravidla jejího naplňování, které různé úrovně veřejné správy budou využívat pro své rozhodování. Ministerstvu životního prostředí (MŽP) se tento úkol podařilo zařadit mezi reformy Národního plánu obnovy (komponenta 2.9 Podpora biodiverzity a boj se suchem – aktivita 2.9.5 Stanovení politiky krajiny a krajinného plánování) a usnesení vlády ze dne 14. června 2023 č. 437 potom uložilo tuto reformu zrealizovat.

Na politiku krajiny bude navazovat metodika krajinného plánování, která bude podrobněji rozpracovávat oblast praktické aplikace nástrojů územního plánování a dalších nástrojů pro plánování, využívání a ochranu krajiny.

Přípravou odborných podkladů strategického dokumentu Politika krajiny a vytvořením metodiky krajinného plánování pověřilo MŽP Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví (VÚKOZ), odbornou spolupráci poskytuje také Agentura ochrany přírody a krajiny (AOPK ČR). V rámci MŽP je za přípravu politiky krajiny a krajinného plánování odpovědný odbor adaptace na změnu klimatu, ke koordinaci řešení byl zřízen řídicí výbor, který se schází každý týden a jemuž předsedá ředitelka Linda Stuchlíková.

Pro účely získání aktuálních odborných poznatků, které mohou být zohledněny a implementovány do politiky krajiny a do krajinného plánování bylo zřízeno šest odborných pracovních skupin (OPS): Biodiverzita, Voda, Lesnictví, Zemědělství, Sídla a kulturní krajiny a Infrastruktura. Do každé skupiny byli nominováni odborníci z různých skupin včetně zástupců Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva

zemědělství, Ministerstva dopravy, Ministerstva průmyslu a obchodu, Národního památkového ústavu a AOPK ČR. Velice potěšitelné je, že na pracovní úrovni se prozatím daří diskutovat zásadní otázky a nacházet společná řešení napříč dotčenými rezorty, ačkoli konsenzus někdy vzniká složitě. Intenzivní spolupráce v pracovních skupinách je předpokladem hladšího procesu navazujícího oficiálního mezirezortního připomínkovacího řízení.

K provázání výstupů OPS do finální podoby textu politiky krajiny a pro koordinaci přípravy metodiky krajinného plánování byla na VÚKOZ zřízena tzv. horizontální odborná pracovní skupina (HOPS).

JEŠTĚ DLOUHÁ CESTA

V rámci tohoto časopisu se v specializovaných článcích dočtete o problémech naší krajiny z mnoha úhlů pohledů, stejně jako o návrzích řešení, ke kterým prozatím odborníci připravují podklady pro politiku krajiny dochází. Tyto podklady představují základ rodící se politiky krajiny.

Cílem politiky krajiny je totiž právě analýza problémů v krajině, vyhodnocení existujících nástrojů souvisejících s využíváním krajiny a definice cílů a opatření nezbytných pro řešení stanovených problémů a nedostatků.

Politika krajiny bude základem pro strategický přístup k ochraně a zlepšování stavu krajiny v souladu s Úmluvou Rady Evropy o krajině i s evropskou legislativou a národními strategickými dokumenty. Při formování jejího obsahu budou zohledněny též cíle vyplývající z nařízení o obnově přírody, které budou promítnuty do Národního plánu na obnovu přírody, i současně připravované aktualizace Strategie ochrany biologické rozmanitosti.

Politika krajiny tedy bude představovat dlouhodobý vrcholový zastřešující strategický dokument propojující ostatní státní strategie v oblasti využívání a ochrany krajiny. Bude popisovat všeobecné zásady, strategie a pokyny, které umožní přijetí specifických opatření, zaměřených na ochranu, správu a plánování krajiny. Zavede také postupy pro účast veřejnosti, místních a regionálních orgánů a jiných stran, které jsou zainteresovány na jejím definování a provádění a určí, jak začlenit krajinu do politiky územního rozvoje a do ostatních politik s možným přímým či nepřímým dopadem na krajinu. Politika krajiny stanoví

priority a strategické cíle do roku 2050. Její implementační rámec potom zahrne opatření a úkoly nutné pro naplňování strategických cílů.

Od začátku roku 2025 začne předjednávat politiku krajiny s hlavními zainteresovanými subjekty. Počátkem února proběhne v Průhonicích konference, která představí hlavní teze politiky krajiny širší odborné veřejnosti. Na jaře by pak měl být dokument předložen do mezirezortního připomínkovacího řízení a po vypořádání připomínek by ji měla schválit vláda.

Implementace politiky krajiny a monitoring jejího naplňování budou potom zcela zásadními úkoly pro následující desetiletí. V praktické rovině se s nimi bude setkávat celá odborná veřejnost. Nelze než věřit, že se konečně podaří zvrátit dlouhodobě nepříznivé trendy a budeme si moci říct – mělo to smysl. Hlavním předpokladem k tomu však je intenzivní mezirezortní spolupráce a vzájemné naslouchání názorových pozic klíčových aktérů.

